

Kabátek

Janina Družkowska-Cader

Byl srpen roku 1968.

Za několik dní měla Janeczka zahájit své vzdělávání na střední škole – v prvním ročníku na všeobecném gymnáziu v Brzesku; v malém městečku známém díky pivovaru Okocim a díky Goetzeho rodině. Obec se nachází na řece Uszwica, asi 50 kilometrů východně od Krakova, zatímco co gymnázium a internát se nacházely v novobaročném zámku Goetzů, situovaném v rozsáhlém anglickém parku. Janeczka stihla poznat toto místo během dní, kdy skládala přijímací zkoušku na gymnázium, a tak se těšila, že již za několik dní srpen skončí a pojedje do Brzesku.

Dívka v červnu ukončila s vynikajícím výsledkem osmiletou základní školu ve vsi Złote, kde bydlela s rodiči a sestrami Danuší a Helenkou. Její rodná vesnička je neobyčejně malebná, mnoho domů je situovaných na kopečcích a pahorcích. Tam u Janeczky bylo ze dvoru před domem možné spatřit neobyčejný výhled; při dobré viditelnosti bylo vidět Pieniny a sem tam také Tatry.

Bylo už odpoledne, když se dívka vydala ke švadleně na zkoušku školního kabátku. Matka jí na něj koupila velmi elegantní, noblesní materiál. Do té doby nosila do školy kabátky z mizerného, tenkého modrého nebo tmavě modrého materiálu. Kabátky se krčily, byly nevzhledné, kazily dívce figuru. Teď mělo být všechno nové, nová škola i učitelé, noví kamarádi a kamarádky. Bylo tak víc než vhodné mít stylový kabátek s bílým, elegantním límcem.

Janeczka vyšla z verandy, zastavila se na schodech a uviděla, jak ji otec pohybem ruky volá k sobě. Příběhla k otci, který stál na zahradě u hrušky.

- Jani, musím ti povědět něco důležitého – řekl otec, který se jí zdál poněkud smutný.

- Tak tatínku, stalo se něco, že jsi tak smutný? Stalo se něco tatínku? – ptala se, prohlížeje si jeho vrásky na tváři.

- Sovětská vojska a bohužel i polská, maďarská, bulharská i ty z NDR vtrhly do Československa. Nastala invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa, válka..., dítě drahé; říkám ti o tom, protože může být všelijak.

Otec Janeczky dobře rozuměl tomu, co to znamená válka. V té poslední byl s polskými útvary v Rumunsku, do kterého emigroval prezident Ignacy Mościcki, když vypukla druhá světová válka. Otec měl výborný politický přehled. Věděl, kdo opravdu v Polsku vládne, neměla na něj vliv žádná propaganda, ani ta z Gromady – novin, které jim pošťák nosil domů, ani z rádia – zvaného kołchoznik (malá krabička na zavěšení, která měla jen jeden knoflíček, na zapnutí a vypnutí, změna frekvence tak nebyla možná). Často byl v rádiu vysílán projev prvního sekretáře Polské sjednocené dělnické strany – Władysława Gomółky, ale otec se z jiných zdrojů dozvěděl, co se opravdu děje v Československu.

- Proč tati? Proč válka? - vyptávala se Janeczka.

- Víš, dítě, tam vládne Alexander Dubček, a to, co on dělá, se nelíbí Brežněvovi. Československá vláda chce hospodařit vlastním způsobem, a proto na ně Sověti chtějí vyvinout nátlak.

Otec Janeczky byl zorientovaný v tom, na čem spočívá konflikt za jižní hranicí Polska a Janeczka mu věřila. Pamatovala si, jak jí vyprávěl o Katyni, když byla ve čtvrté třídě na základní škole. Vyprávěl, ale také varoval:

- Nemluv o tom ve škole, dítě moje, ještě není správný čas, je třeba počkat, kdy to všechno vyjde najevo, je třeba počkat, ale teď o tom nemluv.

- Tatínku, když je válka, tak to určitě prvního září nepůjdu do školy. Nepůjdu ke švadleně, na co mi je kabátek? – pověděla Janeczka, semkla rty a čekala, co jí otec odpoví.

- Běž dítě, běž, ať švadlena šije, ať ti ušije uniformu. – povídal otec, jehož oči byly zamřené a vlhké, a čelo měl vráščitější než jindy.

Janeczka se rozloučila s otcem a utíkala dolů hrbolatou cestou vysypanou kamením.

Slunečné srpnové odpoledne se vůbec nehodilo do nálady, jaká převládala v duši patnáctiletého děvčete. Přestože voněly sady, stromy byly ověšené dozrálými jablky

a švestkami, dívka zbíhající po cestě si ničeho nevšímala, ani domů, ani dvorů, ani stromů a polí. Minula kostel a pak školu, zabočila vpravo na úzkou cestičku a mířila západním směrem. Vyšla na kopec, později si pomalu vykračovala rovinkou, aby následně sešla trochu níže. Konečný úsek terénu byl zvlněný, cesta byla pro dívku výjimečně těžká. Štěkající psi byli tak hlasití.

Přemýšlela o děvčatech z Československa, které také mají, tak jako ona, patnáct let. *Zda si stihly nechat ušít kabátky do školy?* – ptala se sama sebe. V hlavě jí pulsovala slova: kabátek, válka, kabátek, válka. Nohy odmítaly poslouchat. Byla bez dechu. Chtěla se dokonce vrátit domů, *protože na co její kabátek z noblesního materiálu, když v Československu je válka?* Rukávem halenky si utírala slzy a běžela dál; jen ještě jednou z kopce a jednou do kopce.

- Oh, tam, tam je dům, to je dům maminky od Alka, konečně – šeptala úlevou. – Dobrý den, madam – uklonila se švadleně. – Tatínek mi pověděl, že vojska vešly do Československa – polkla těžce.

Náhle zbledla. Upadla na podlahu.

- Je znovu válka – řekla pak těžce, když s matkou jejího kamaráda ze školy seděly v kuchyni.

Dívka byla první osobou, která sdělila švadleně tuto zprávu, a bylo tomu tak týden před začátkem školního roku, v roce 1968.